

ALCHIMISTEN IN DE „BASTILLE”

DOOR

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Het houdt met geen twee dozijn op, en er zijn ook vrouwen onder. Trouwens waar ter wereld vindt men haar niet bij. Doch we zullen het een en ander vertellen van de velen die ter wille van hunne alchimistische neigingen gekerkerd werden, daar het zoeken van den steen der wijzen nog andere doeleinden bij hen had dan bloot de wetenschap te dienen; men kan goud maken buiten de Alchimie om en daaraan hebben in Frankrijk ook vrouwen medegedaan. Men haalde daar niet het goud uit de *onvolmaakte* metalen, maar experimenteerde de lichtgeloovige menschheid.

Veroordeelen zullen we de Alchimie niet, daarvoor heeft zij te veel goed gedaan maar de kunst om goud te maken bracht de avonturiers en gauwdieven ook aan het werk, en daarom werden er zooveel van die lieden, voornamelijk in de eerste helft der 18e eeuw, in de Bastille gehuisvest. In schijn alchimisten, zochten zij burger en edelman te bedriegen en oefenden meteen het beroep uit van giftmenger of andere dergelijke in de samenleving minder getolereerde bijbaantjes.

De eerste maal dat in de Bastille een alchimist werd binnengebracht was op 2 Februari 1663. Niet alleen daarom was hij gevangen genomen, maar hij werd ook verdacht van spionage en giftmengen.

Hoewel hij reeds 1 Juli ontslagen werd, vond men het toch maar beter om hem uitgeleide te doen naar Calais en hem van daar uit naar Engeland te transporteeren.

Het was niet meer of minder dan de beroemde of beruchte Italiaansche edelman EXILI, ook wel bekend als NICOLA EGGIDI, of in de Fransche taal SAINT-GILLES.

Hij was in dienst van CHRISTINA van Zweden en kon dus vóór het jaar zijner arrestatie volkomen bekend zijn met sluipmoordgeschiedenissen.

Zoo komt het dan ook misschien, dat hij door de geschiedschrijvers als de leermeester wordt gehouden van SAINTE CROIX, die wederom eene ijverige leerlinge vond in zijn minnares, de markiezin van BRINVILLIERS.

Eerst in onzen tijd is door de uitgave van »*Le Drame des Poisons*,” 5e édition, aan het licht gebracht, dat EXILI geen les in het giftmengen heeft gegeven aan GODIN, dit SAINTE CROIX, kapitein in het cavallerie-regiment van Tracy, tijdens beiden in de Bastille opgesloten waren, waarheen SAINTE CROIX op 19 Maart 1668 was vervoerd, uitsluitend ter wille van het schandaal zijner liaison met de genoemde markiezin. 2 Mei 1668 werd hij echter weer ontslagen.

De markiezin bracht het er minder goed af. Als volleerde giftmengster en zelfs brandstichtster werd zij 1676 ter dood gebracht. SAINTE CROIX vond den dood door de vergiftdampen, welke zich ontwikkelden bij eene explosie in het laboratorium ten huize van zijn bijzit, de schoone MARIE MARGUÉRITE D' AUBRAY.

Op 19 April 1689 treedt RENÉ MORON DE ROCHETIERE de Bastille binnen. Hij was gevangen genomen niet enkel ter wille van de »Affaire de Rouen,” maar ook wegens alchimisterij en het maken van valsche munt.

De zoogenaamde »affaire de Rouen” was al erg genoeg; want de voornaamste schuldigen, te Rouaan gevat — en daarom naar die stad genoemd, — werden beticht van een heele boel leelijke dingen.

Zij hielden verstandhouding met vreemde regeeringen, hadden gesprekken gehouden ten nadeele van den koning, complotten gesmeed, brand gesticht, vermoord, valscheden gepleegd, en zoo al wat meer; en daarbij was gevoegd, voor RENÉ MORON, het vak van »goudmaken” en van »valschen munter”. Op Maart 1691 werd hij geïnterneerd in de citadel van Besançon.

We zien dus dat het beoefenen der alchimie niet altijd zoo geheel onschuldig was.

Enkel en alleen ter wille van zijn goudmaakkunst werd de boekverkooper PELLISSIER, te Toulouse, 14 Maart 1695 in de Bastille gebracht. Op 31 Maart werd hij ernstig ondervraagd door een Duitscher, ZURLAUBEN genaamd, die hem naar het kasteel te Augers deed overbrengen. Eerst 17 October 1697 werd hij ontslagen

en kon hij tot zijn boeken en zijne liefhebberijen terugkeeren.

Het gevangennemen van den Ierschen edelman HUGUES HAMILTON, op 2 Maart 1703, had nog een anderen achtergrond dan dat hij »souffloit pour la pierre philosophale”.

Vijf volle jaren heeft hij zijne stoutigheden: protestant zijn, in verstandhouding staan met de vijanden van den staat en van den godsdienst en beleedigende taal voeren aan het adres van den koning, moeten boeten. In Augustus 1708 verloor de dood hem van zijn kerker.

FRANÇOIS MILLAUT, gezegd TOUCHES, eerder luitenant bij de Iersche Gardes, werd op 2 September 1703 in de Bastille gebracht ter zake van spionage en alchimie. Met dit laatste staat misschien in verband eene mededeeling in *Les Prisonniers de la Bastille*, dat hij den koning wenschte te spreken »pour un Secret qui devoit rapporter, à ce qu'il prétendoit, plus de 6 millions à S. M.” Reeds 23 October herkreeg hij zijn vrijheid, maar men vond het toch noodig hem uit het koninkrijk te verbannen.

Nu krijgen we een heele geschiedenis.

Het geldt den Napolitaan ETIENNE VINNACCIO, gezegd VINACHE; 17 Februari 1704 werd hij gekerkerd in de Bastille, onder den titel: »Médecin empirique et chimiste, cherchant la pierre philosophale.” Hij werd verdacht van het maken van valsche munt en van geld snoeien. Hij was zich zeker bewust schuldig te zijn; want wachtte zijn vonnis niet af. 20 Maart 1704 pleegde hij zelfmoord.

Hij verrichtte echter een nobele daad, door aan de Bastille, ten behoeve der gevangenen, zijne boeken te vermaken en een som gelds om de boekerij uit te breiden. Hij werd niet onder zijn eigen naam begraven. Als ETIENNE DURANT werd zijn stoffelijk overschot bijgezet in de Saint-Paul.

In zijn zaak werden betrokken TOUSSAINT SOCQUART en VINACHE's bedienden, de echtgenooten LA BOULAYE; maar zij werden onschuldig bevonden en herkregen spoedig hun vrijheid.

De beide laatsten werden nog eenmaal gevangen genomen; de eerste maal geschiedde dit om hun mededeelingen te ontlokken omtrent de faits et gestes van hun meester VINACHE. 17 Juni 1704 echter werden zij beschuldigd hem juweelen ter waarde van 12000 livres te hebben ontstolen. 21 Augustus werden zij echter weder vrijgelaten.

Eene alchimiste vinden we in MARIE MAGNAN of MARESCOT, weduwe

van GUILLAUME DE LAFFERTE, die kapitein was bij de cavallerie.

Langen tijd was er twijfel of zij wel een vrouw was; maar na den dood van haar echtgenoot, voor wiens broeder zij doorging, en met wien zij 14 jaar lang als kornet in hetzelfde regiment had gediend, ontpopte zij zich als zoodanig, na in Parijs te zijn gaan wonen.

Zij werd 5 Mei 1704 »gebastilleerd” omdat zij zich had bezig gehouden »à travailler à des distillations et congelations de mercure pour faire de l'or”. Van de Bastille werd zij 8 Augustus 1704 naar de Salpêtrière overgebracht.

Vier dagen, nadat de vrouw-man opgepakt werd, werd ook in de Bastille gebracht LUCAS DESMURES. De beschuldiging luidde: »Alchimie et faux-monnayage.”

De alchimie gaf in de eerste Meidagen van 1764 der justitie veel te doen; want nog twee alchimisten werden toen in de doos gestopt. Het waren PIERRE MEUSNIER, een heremiet van Bazel, en een vrouw van Saumur, genaamd ANNE JOUBERT, weduwe van ANTOINE ACHILLE DE LAGRANGE DE MONTIGNY. Aan MEUSNIER en aan de weduwe werden Parijs en omstreken voor goed ontzegd, nadat zij betrekkelijk kort in de Bastille hadden doorgebracht.

Even kort duurde de Bastillestraf van FRANÇOIS CHARPENTIER. Beschuldigd van alchimisterij en toovenarij, bracht hij slechts van 18 September tot 11 October 1704 in den kerker door.

Het jaar 1704 heeft heel wat alchimisten opgeleverd. We vinden er nog twee.

Eerst MICHEL BOUCHEIX, »dessinateur de l' Academie royale.”

Hij, en ISAAC THIBAULT DEROUET, »ingénieur-mécanicien et chimiste” werden 24 October in hechtenis genomen. De eerste uitsluitend wegens alchimie, de ander wegens »pratiques d' alchimie”; doch hij had zich ook nog te verantwoorden over het feit, dat hij een zekeren ingenieur, THOMAS, ontslag had doen nemen uit den dienst des konings en in dien van den vijand had doen overgaan en bovendien, dat hij persoonlijk »machines” voor den vijand had vervaardigd. Beiden werden verbannen, respectievelijk naar de abdij van Breuil en naar Loudun.

LOUIS THOMASSIN, die uit de Bastille naar Bicêtre werd vervoerd, was ook beschuldigd van alchimisterij en toovenarij, wat dikwerf samenging of verward werd.

In 1705 zat men ook duchtig achter de alchimisten-toovenaars heen.

Zoo vinden we PIERRE SEIGNEURIE, die naar Bretagne werd geexi

leerd, en dan nog twee vrouwen. De eene, een dochter van een »ministre” te VITRY-LE-FRANÇOIS. Zij wordt genoemd RACHEL ANQUENET, gezegd THERÉSE, »vieille fille garde-malade.” De andere eene weduwe, in eersten echt van ALEXANDRE LAMY en in tweeden echt van ANDRÉ DE MANTES. Zij was genaamd FRANÇOISE DENIS. Zij werden of verbannen of naar de Salpêtrière overgebracht.

Nog vinden we voor dat jaar DAVID CHEVALIER, van Bern, en eene weduwe PERNY, „medecin-chimiste,” genaamd AGNES CHAUVIN, die ook nog valsche munt maakte.

Aan het zelfde euvel ging mank JEAN JOSEPH DE LESPINASSE, sieur de Pras, die in 1706 geëxileerd werd naar Limousin.

Man en vrouw vinden we voor alchimie in de Bastille op 24 September 1708. Hij was »fournaliste,” dat wil zeggen fornuizenmaker. Zij werden zoo wat van het kastje naar den muur gestuurd, want beurtelings zien we ANTOINE LE BÉGUE en zijne echtgenoot MARIE JACQUELINE in le Grand-Châtelet of in de Bastille.

Een echte alchemist, die in de Bastille werd opgesloten, was zeker wel JEAN TROWIN, gezegd de LISLE, die ingeboekt staat met den bijnaam »LE FAISEUR D’OR.” 4 April 1711 gekerkerd, overleed hij tijdens zijn gevangenschap 31 Januari 1712.

In het algemeen vertoefden de alchimistische gevangenen niet lang in de Bastille, tenzij zij ook nog van andere zaken waren beschuldigd. Zoo zien we JOSEPH MARIE GERARD of TISBAC, »médecin-chimiste”, van vreemden oorsprong, binnen enkele maanden in 1715 ontslagen, terwijl hij nog wel »escroquait les gens sous prétexte de pierre philosophale.”

De laatste alchemist, waarvan we vermeld vonden dat hij in de Bastille verblijf hield, is FRANÇOIS FORASASSI, Italiaansch horlogemaker. Na van 8 October 1732 tot 14 Mei 1733 gevangen te hebben gezeten, werd hij eenvoudig uit Frankrijk gebannen.